

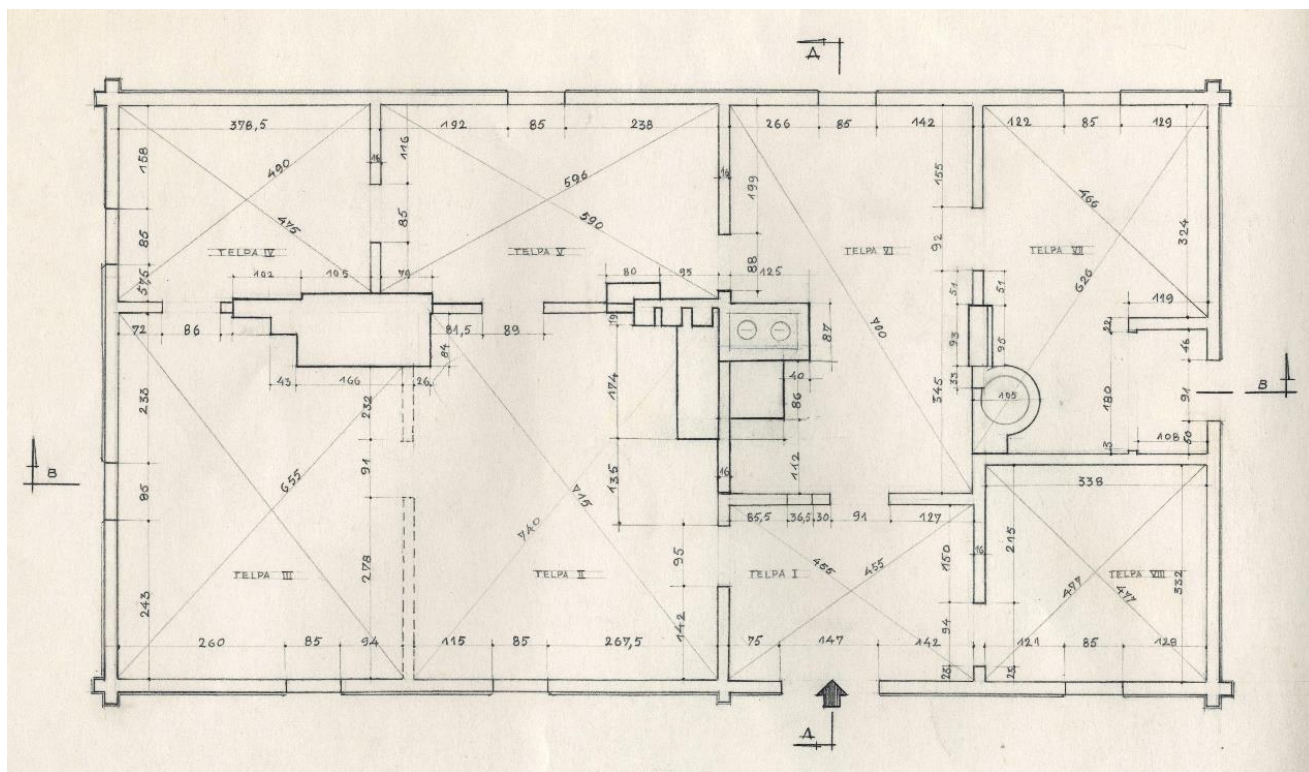
Lielvēveru mājas apkures sistēma

(Renovācija un atziņas)

Lielvēveru saimniecība ir viena no Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja lauku ekspozīcijā esošām sētām. Tagad redzamās dzīvojamās ēkas celšanas laiks precīzi nav zināms. Vadoties pēc saimniecības pēdējās saimnieces Alīnas Pakalnietes atmiņu stāstu pierakstiem (BDM ZM 43) un ēkas veidola, var pieņemt, ka ēka celta 19. gs. trešā ceturksnī. Lielāki mājas pārbūves (remonta) darbi notikuši 20. gs. sākumā (BDM ZM 971).



Lielvēveru māja 2011. gadā. M. Varbūta foto



Lielvēveru mājas plāns (BDM FZM 208-1)

2022. – 2023. gadā Lielvēveru mājā ar VKKF finansiālu atbalstu notika apkures ierīču restaurācijas un renovācijas darbi. Darbus veica podnieks – mūrnieks Mārtiņš Varbūts.

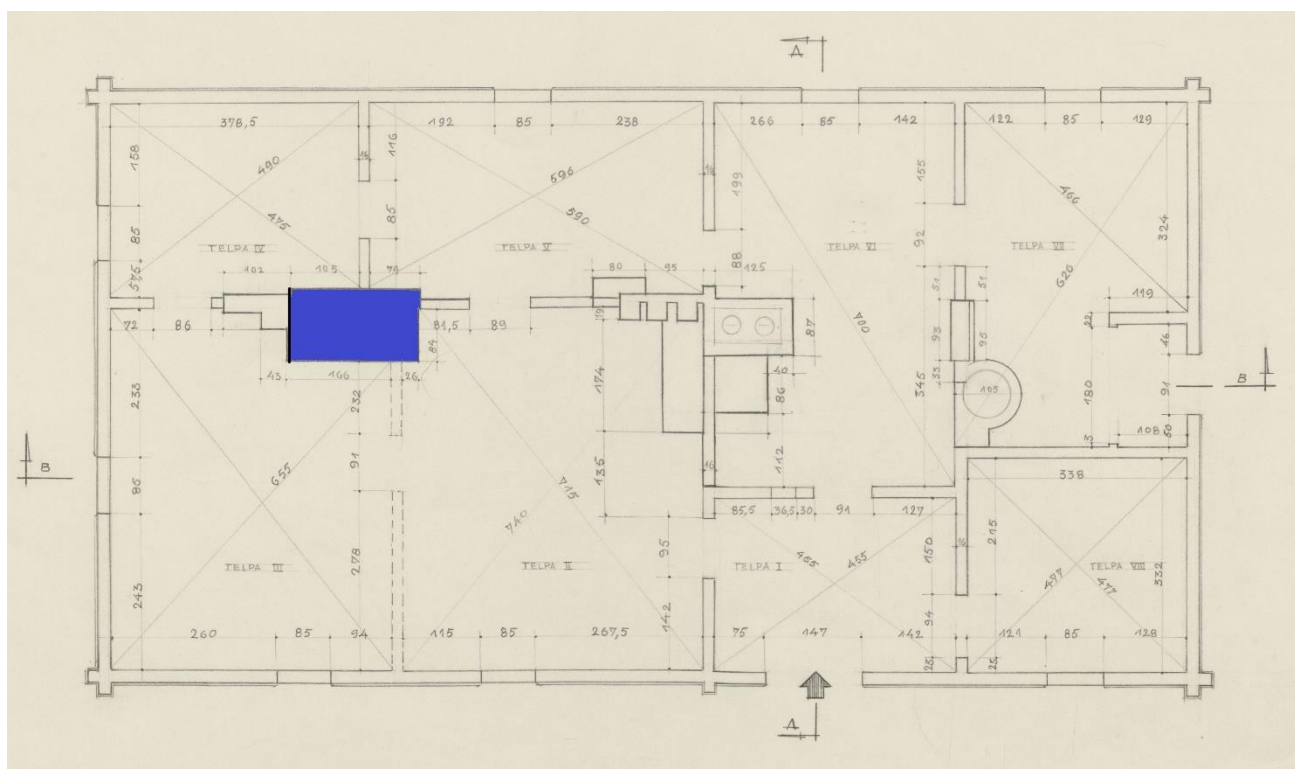
2022. gadā tika veikta saimes istabā esošās podiņu krāsns un pie tās pieguļošā sildmūra restaurācija. Savukārt 2023. gadā plīts un ar to saistīto sildmūru restaurācija. Apkures sistēmas atjaunošanas gaitā tika iegūts precīzs priekšstats ne tikai par esošās apkures sistēmas situāciju, bet arī daļēji par laika gaitā veiktajām izmaiņām tajā un ēkas plānojumā.

Krāsns

Krāsns apsildījusi 3 telpas: plānā iezīmētās IV (saimnieku kambari) un V (saimnieku istabu), kā arī II un III (pēdējās abas istabas (II un III)) vēsturiski un arī tagad ir viena telpa – saimes istaba. Sadalošā starpsiena šajā istabā tika ierīkota ap 20. gs. vidu. Krāsnī tika cepta arī maize un tā savā pastāvēšanas laikā praktiski nebija remontēta, ja neskaita M. Varbūta veikto kurtuves grīdas izdegušo ķieģeļu nomaiņu un līdzināšanu 2011. gadā. Rezultātā ap 2020. gadu krāsns stāvoklis bija tāds, ka nebija pieļaujama tās tālāka ekspluatācija. Krāsnij bija izdedzis iekšējais ugunsdrošo ķieģeļu slānis un saplaisājuši vairāki podiņi.



Lielvēveru krāsns stāvoklis pirms restaurācijas 2022. gadā. M. Varbūta foto.



Krāsns Lielvēveru mājas plānā (BDM FZM 208-1)

Krāsns pamatu izmēri - 200 x 115 cm. Augstums - 220 cm. Vēsturiski tās ārpuse mūrēta no vietējās izcelsmes neglazētiem keramikas podiņiem. Krāsns iekšējo slāņu mūrēšanai izmantoti: vietējās izcelsmes māla ķieģeļi; Anglijā ražotie šamota ķieģeļi ("FOSTER"); vietām drupinātu dakstiņu pildījums; atsevišķi dolomīta plākšņu gabali (augšējo slāņu pārsegumam). Krāsns pamata daļa nedaudz izvirzīta (4 cm perimetrā), to noslēdz dekoratīva jostiņa, bet krāsns augšdaļu noslēdz nedaudz izvirzīta dekoratīva karnīze. Plaknē, kas apsilda IV istabu izveidota kvadrātveida niša. Tās izmēri: augstums 48 cm platums 45 cm dziļums 43 cm, kas paredzēta lielākas sildvirsmas iegūšanai, kā arī praktiskiem sadzīves nolūkiem. Krāsns sānos 170 cm augstumā no grīdas sadzīves nolūkiem iemūrēti - gan vietējā kalēja kalti metāla āķīši: (5 gab. saimes istabā (plānā II, III telpa)), gan rūpnieciski izgatavoti cinkoti āķīši (3 saimnieku kambarī (IV telpa) un viens saimnieku istabā (V telpa)).



Skats uz Lielvēveru krāsni un sildmūri no saimnieku kambara (IV). M. Varbūta foto.

Krāsns kurtuvi noslēdz, visticamāk, vietējā kalēja izgatavotas, metāla durtiņas (43 x 41 cm). Kurtuve sastāv no divām telpām: 1) priekštelpas (20 x 80 cm), kas paredzēta kā kurtuves karstuma saglabāšanas telpa rupjmaizes cepšanas procesā. Priekštelpas sānos izmūrēti padziļinājumi (20 x 20 x 35 cm), kuros pirms maizes cepšanas var ievietot no kurtuves izgrābtās ogles, tādējādi nepieļaujot kurtuves strauju atdzišanu no durtiņu puses; 2) Kurtuves izmēri 122 x 72 cm, tās sānus veido 3 viens uz otra plakaniski likti ķieģeļi, pēc tam veidota pusapaļa velve, kuras augstums vidus daļā ir 36 cm. Kurtuves pamatu zem ugunsdrošā ķieģeļu slāņa veido nelielu apaļu un šķeltu akmeņu kārtu, kas sajaukta ar smiltīm.

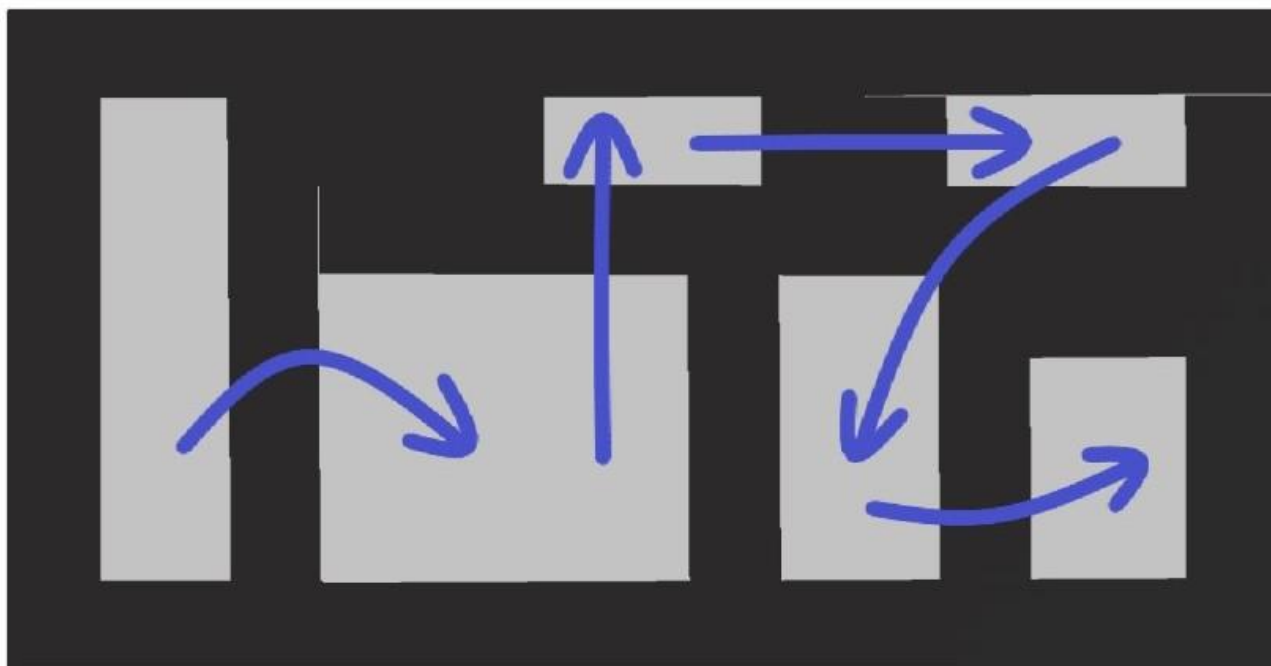


Akmeņu un smilšu masa zem kurtuves grīdas ķieģeļu slāņa. M. Varbūta foto.



Lielvēveru krāsns kurtuve un tās priekštelpa pirms restaurācijas 2022. gadā. M. Varbūta foto.

Kurtuves galā, visā tās platumā sākās dūmu kanāls (izmēri 72 x 14 cm), kas pirmām kārtām apsilda krāsns gala sienu. Sestā podiņa augstumā dūmu kanālu ierobežo pārsegums un izmūrētā niša, pār kuru, slīpi, tas tiek novirzīts uz krāsns kreiso sānu (IV un V telpas virzienā). Līdz ar to nākamā (otrā) kanāla izmēri samazinās un ir 30 x 32 cm. Tālāk seko, trešais kanāls, pa kuru dūmi tiek novadīti uz augšu. Ceturtais kanāls iet uz leju, gar nišas kreiso sāna plakni. Pēc tam dūmi tiek novadīti pa horizontālu dūmeju, kas atrodas virs kurtuves velves līdz krāsns priekšas labajam stūri. Tur dūmi paceļas augšā pa 5 kanālu, kas slīpi pāriet uz kreiso krāsns plaknes pusi, noiet lejā pa 6 kanālu, līdz velvei un kreisajā krāsns priekšas stūrī, pa 7 kanālu, paceļas uz augšu. Pa ceļam dūmi, šķērso dūmu aizvaru (šīberi) un, pēc tam, virs krāsns pārseguma, pa izmūrētu vertikālu ķieģeļu kanālu, kurš iet cauri griestu pārsegumam uz bēniņiem, pa slīpi izmūrētu, 5,30 m garu, kanālu, (kas balstās uz koka plankām), savienojas ar skursteni.



Krāsns dūmu kanālu shēma plāknē. Sagatavoja E. Žīgurs pēc M. Varbūta skices.

Lai varētu piekļūt pie dūmu kanālu aizvara, tā līmenī, krāsns priekšpusē, ir iemūrētas, visticamāk, vietējā kalēja izgatavotas, metāla durtiņas (28,5 x 13 cm). Tām blakus ir iemūrēts Maļcova (МАЛЪЦОВ) rūpnīcā izgatavots aizbīdnis (šīberis), caur kuru izplūst tās dūmgāzes, kas rodas, grābjot ārā no kurtuves ogles.



Krāsns priekšpuse ar augšpusē iestrādātiem aizvariem (šīberiem). M. Varbūta foto.



Krāsns priekšpusē iestrādātās metāla durtiņas paredzētas piekļuvei dūmu kanālam. M. Varbūta foto.



Dūmu kanālu nosedzošais aizvars. M. Varbūta foto.



Dūmu kanāla sākums kurtuves galā. M. Varbūta foto.



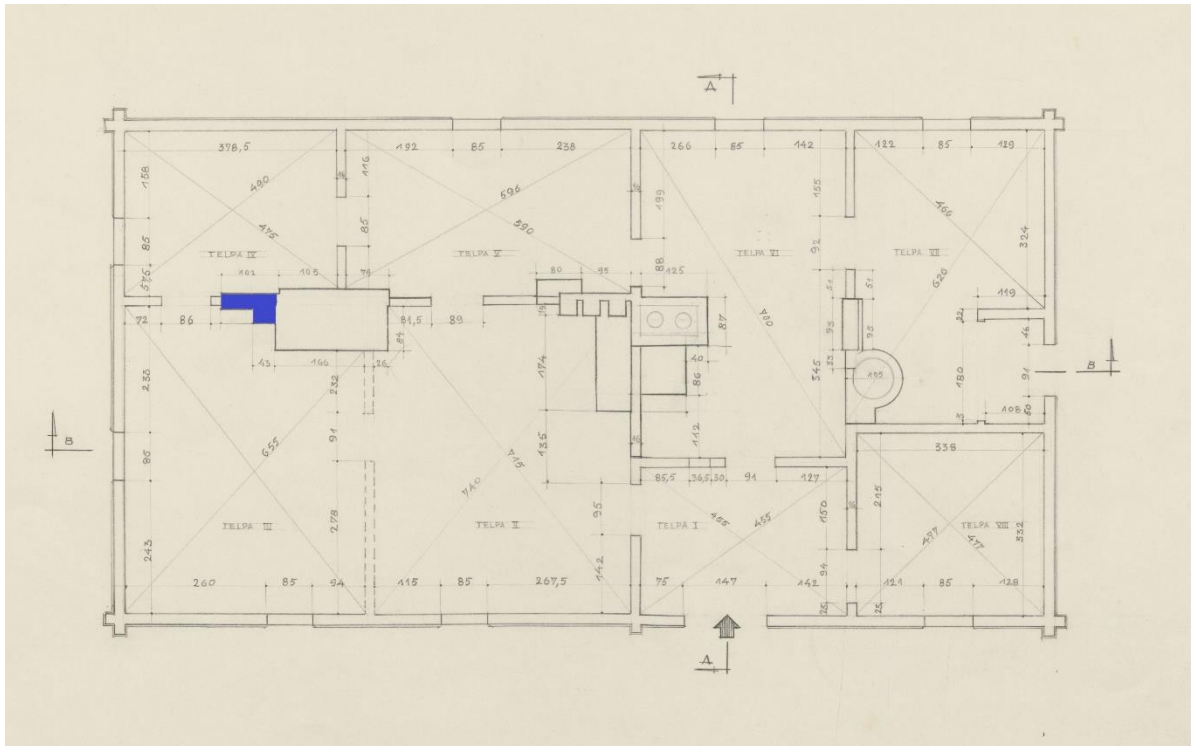
Restaurācijas procesā daļēji demontēta krāsns. Krāsns augšējā labā stūrī redzams dūmu kanāla izvads uz bēniņiem. M. Varbūta foto.



Krāsns dūmu kanāla pievads skurstenim. M. Varbūta foto.

Sildmūris pie krāsns

Reizē ar krāsni 20. gs. sākumā tai blakus uzmūrēts atsevišķi kurināms sildmūris. Sildmūris, kas aizpilda sienas daļu starp saimes istabu un saimnieku kambari (II (III) un IV telpu) kurināms no saimes istabas (II (III) telpa) un apsildīja gan to, gan aiz sienas esošo saimnieku kambari (IV telpa). Sildmūris mūrēts no tādiem pašiem podiņiem kā krāsnij. Tā biezums mūrēts pēc iespējas atbilstošāks starpsienas biezumam: saimes istabā sildmūra plakne sakrīt ar starpsienas plakni, izņemot kurtuves vietā izveidoto kvadrātveida izvirzījumu (77 (augstums) x 44 (platums) x 27 (dziļums) cm). Sildmūra pamatnes dekoratīvā jostiņa un karnīze veidota identiski blakus esošajai krāsnij. Sildmūra izmēri 102 x 25 x 222 cm.



Sildmūris pie krāsns Lielvēveru mājas plānā (BDM FZM 208-1)



Sildmūris pie krāsns pirms restaurācijas, skats no saimes istabas puses. M. Varbūta foto.



Sildmūris no saimnieku kambara puses. M. Varbūta foto.

Sildmūra kurtuves daļa iekšpusē mūrēta no ugunsdrošajiem “FOSTER” šamota ķieģeļiem. Kurtuves kvadrātveida izvirzījums ir saistīts ar nepieciešamo telpu malkas ievietošanai kurtuvē. Savukārt, pats sildmūris ir mūrēts tikai ar mālu pildītiem podiņiem, bez izmūrētas oderes. Dūmi, sākumā, no kurtuves plūst pa kreisi izmūrētu horizontālu kanālu. Pēc tam vertikāli uz augšu, līdz pārsegumam, pa vidējo kanālu uz leju un gar lielās krāsns gala sienu, atkal uz augšu. Un, pēc tam turpina plūst, pa virs lielās krāsns horizontāli izmūrētu dūmu kanālu, līdz ievadam, kas iet uz bēniņiem.



Sildmūra dūmu kanālu shēma plaknē. Sagatavoja E. Žīgurs; M. Varbūta foto

Atradumi un atziņas par ēkas būvvēsturi veicot krāsns restaurāciju.

Daļēji demontējot krāsni tika atrasts ķieģelis, kas visticamāk liecina par krāsns mūrēšanas laiku. Ķieģeļa sānā pirms apdedzināšanas ievilkts skaitļi 1901 un 78. Ja pieņemam, ka skaitlis 1901 saistīts ar ķieģeļa izgatavošanas gadu, tad jāsecina, ka krāsns mūrēšanas laiks nevar būt ātrāks par šo gadu.



Krāsns iekšējā slānī atrastais ķieģelis ar zīmēm. E. Žīgura foto.

Par kādas senākas apkures ierīces (krāsns) pastāvēšanu tagadējās krāsns vietā liecina ēkas grīdas konstrukcija pie krāsns. Krāsns galos un saimnieku istabā (V telpa) vērojams, ka dēļu grīda nav veidota līdz krāsnij, bet beidzas ap 15 – 20 cm no tās. Vietās, kur grīdas dēļi nepieslēdzās krāsnij var konstatēt iepriekšējās apkures ierīces (krāsns) pamatu vietu.



Iepriekšējās apkures ierīces (krāsns) pamatu vietas paliekas saimnieku istabā (V telpa). M. Varbūta foto.

Krāsns pārmūrēšanas laikā tajā, dažās vietās, kur nav pārāk liela uguns slodze, tika atrasti daži Lielbritānijā izgatavoti "E&M" šamota ķieģeļi, kas ir jūtami vairāk izdeguši nekā pārējie. Visticamāk, ka šie ķieģeļi tika izmantoti iepriekšējā krāsnī. Arī kaltie āķīši, kas ir tādi paši, kā, piemēram, Kalnvēveru mājā, varētu būt saglabājušies no iepriekšējās krāsns. Toties, rūpnieciski izgatavotie cinkotie āķīši, tikuši piepirkti klāt un izmantoti istabās, kur uzturējās saimnieki.

2023. gadā veicot pārējo ēkas apkures ierīču restaurāciju (sildmūru, plīts) tika konstatēts, ka no sildmūra, kas atrodas starpsienā starp saimes istabu un saimnieku istabu (starp II(III) un V telpu) posmā no durvīm ieejai no saimes istabas saimnieku istabā zem grīdas izveidots no ķieģeļiem mūrēts dūmu kanāls (250 cm garš, 26 x 26 cm), kas ved līdz tagadējai krāsnij. Šī kanāla izveide ir saistāma ar iepriekšējo apkures ierīci (krāsni) no kuras dūmu izvadīšana notikusi nevis kā tagadējai krāsnij pa dūmu kanālu bēniņu telpā, bet gan pa zem grīdas izveidotu kanālu, kas pieslēdzies sildmūrim.



Saglabājusies zem grīdas izveidotā dūmu kanāla vieta uz senāko krāsni. M. Varbūta foto.

Par ēkas būvkonstrukciju pārveidi, kas iespējams saistīta ar tagadējās krāsns un sildmūra izveidi liecina arī izmaiņas ēkas starpsienā starp saimes istabu un saimnieku istabām (starp II (III) un IV, V telpām). Lai izveidotu abas minētās apkures ierīces pašreizējos izmēros no starpsienas augšējās daļas apkures ierīču zonā ir izzāgēts trešais (no augšas) starpsienu veidojošais balķis, savukārt otrais balķis (no augšas) izcirsts līdz pusei. Ļoti iespējams, ka arī sildmūra vietā sākotnēji bijuši guļbalķu starpsiena, kas to mūrējot izzāgēta (demontēta). Rezultātā starpsiena daļēji zaudējusi savu kādreizējo nestspēju un tās ietekmē sākusies virs tās esošo siju deformēšanās, kas noveda pie siju balstīšanās uz krāsns augšējās virsmas un veicināja tās stāvokļa pasliktināšanos. Papildus minētās deformācijas ietekmēja arī durvju izveide no saimes istabas uz saimnieku kambari (II (III) uz IV telpu). Šīs durvis, spriežot pēc veidola, visticamāk ierīkotas tikai ap 20. gs. vidu.



Attēla kreisajā pusē redzamas starpsienu balķu izņemšanas vietas un 20. gs. vidū ierīkotās durvis uz saimnieku kambari. Rezultātā notikusi siju sēšanās, tās mūsdienās atbalstītas ar stutēm. M. Varbūta foto.

Plīts un sildmūri

Plīts uzmūrēta virtuvē (VI) blakus skurstenim. Arī plīts izveide, domājams, notikusi aktīvā Lielvēveru mājas pārbūves laika posmā – 20. gs. sākumā. Plīts mūrēta no ķieģeļiem un apmesta ar

māla javas apmetumu. Plīts tika lietota visai intensīvi, arī ēkai nonākot muzeja īpašumā. Veicot plīts restaurāciju, tika konstatēts, ka tai ap 20. gs. beigām pārmūrēta kurtuve un vairākkārt mainīta cepeškrāsns.

Plīts izmēri: garums 125 cm, platums 87 cm, augstums 72 cm. Plīts sāna daļā, kas vērsta pret virtuves logu, pamatnē izmūrēts 13 cm augsts, 5 cm dziļš un 113 cm garšs padziļinājums, kura funkcija saistāma ar ērtāku darbošanos pie plīts. Tajā pašā sēnā atrodas 43 x 19 x 55 cm liela cepeškrāsns un zem tās plīts dūmu kanāla tīrīšanas lūciņa.

Plīts priekšpusē iestrādāts samērā liels (37 x 27 cm), domājams, kāda vietējā kalēja kaltas kurtuves durtiņš. Zem durtiņām 15 x 15 x 41 cm liela pelnu uzkrāšanās telpa. Kurtuves izmēri 37 x 25 x 65 cm. Plītij saglabājusies Rīgas Metālista (RIGA METALISTS) starpkaru periodā ražotā metāla virsma (60 x 101 cm) ar divām riņķu vietām.



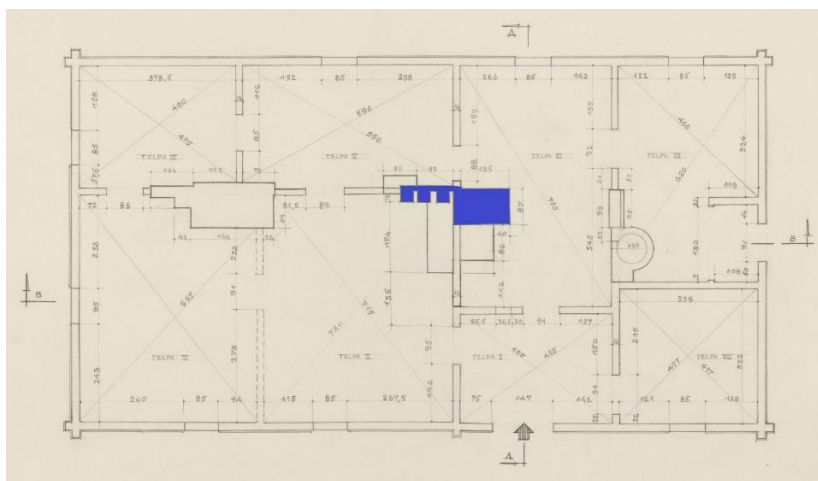
Lielvēveru plīts pārmūrēšanas beigu fāzē. M. Varbūta foto

No plīts apsildāmi divi sildmūri. Viena vai otra sildmūra apsilde regulējama ar aizvaru (šīberu) palīdzību. Plīts tālākajā galā, apakšdaļā dūmu kanāls sadalās 2 virzienos.



Daļēji demontēta plīts ar diviem dūmu kanālu virzieniem. M. Varbūta foto.

Tas, kurš virzās uz labo pusi apsilda sildmūri, kas veido arī starpsienas daļu starp saimnieku istabu un saimes istabu (V un II (III) telpu). Sildmūra kopējie izmēri 130 x 167 cm.



Plīts un no tās pa labās puses dūmu kanālu apkurināmais sildmūris Lielvēveru mājas plānā (BDM FZM 208-1)

Minētais sildmūris veidots no māla ķieģeļiem un sastāv no 3 vertikāliem dūmu kanāliem, kurus skatoties no saimes istabas (II, III) atdala 3 vertikālas nišas jeb neaizpildītas atstarpes. Pirmā niša (atstarpe) veidota starp virtuves sienu un pirmo vertikālo dūmu kanālu. Tās garums 67 cm, platums 8 cm, dziļums 28 cm. Otrā niša (atstarpe) sākas grīdas līmenī. Tās izmēri: garums 94 cm, platums 17 cm, dziļums 28 cm. Trešā niša (atstarpe) sākas 33 cm no grīdas līmeņa un tās izmēri garums 100 cm, platums 13 cm, dziļums 25 cm. Dūmi no plīts ieplūst pirmā vertikālā dūmu kanāla apakšdaļā, tad pa to kāpj augšup un dūmu kanāla augšdaļā pa horizontālu savienojumu nonāk otrā vertikālā dūmu kanālā. Pa to dūmi plūst uz leju un grīdas līmenī pa horizontālu savienojumu nonāk trešā vertikālā dūmu kanālā. Pa to tie kāpj augšup un pa horizontālu kanālu, kas izveidots virs vertikālajiem nonāk atpakaļ virtuves daļā, kur pa 90° leņķī izveidotu horizontālu dūmu kanālu virs plīts ieplūst skurstenī. Virtuvē izveidotais horizontālais dūmu kanāls atrodas 63 cm augstu virs plīts un daļēji balstās uz metāla plāksnes. Šis dūmu kanāls tāpat veidots no māla ķieģeļiem, bet virspuse pārsegumam izmantotas arī dolomīta plāksnes. Kanāla ārējie izmēri: platums 35 – 43 cm, garums 102 cm, platums 23 cm.



Lielvēveru plīts atjaunošanas procesa noslēgumā. Virs tās dūmu kanāls – ievads skurstenī. M.

Varbūta foto

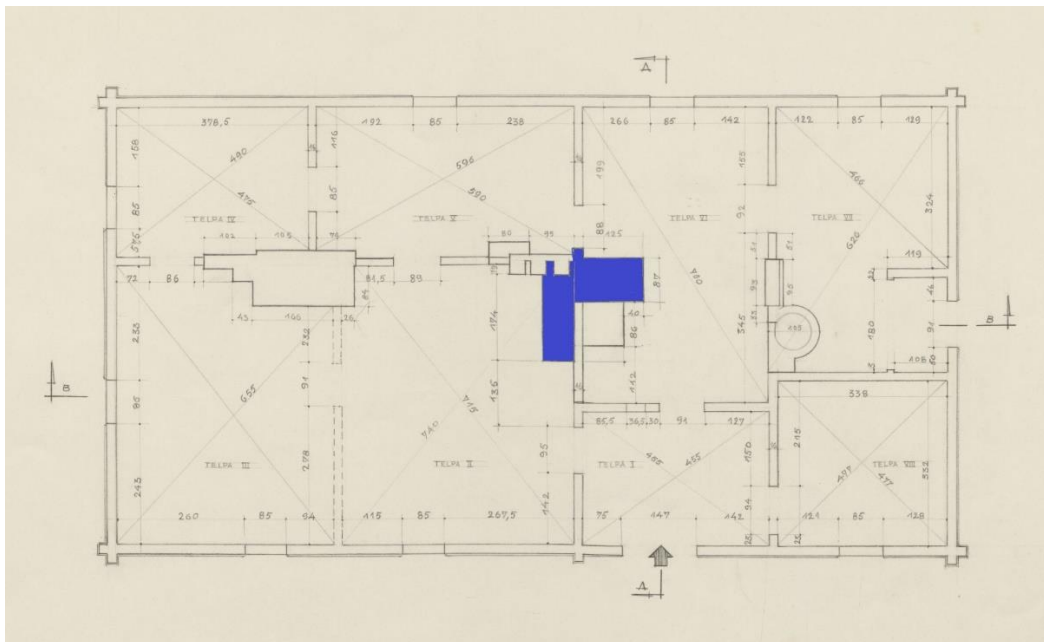
Aprakstītā dūmu kanālu sistēma tiek noslēgta ar šīberi, kas iestrādāts horizontālajā dūmu kanālā virs plīts, netālu no tā ieejas skurstenī. Minētajā sildmūrī, pirmā vertikālā kanāla augšdaļā arī iestrādāts aizvars (šīberis). Tas aiztaisāms / atverams no saimes istabas (II (III)). Aizvars (šīberis) paredzēts vasaras periodam, lai uzlabotu vilkmi un lieki neapsildītu telpu. Atverot šo aizvaru dūmi necirkulē pa visiem 3 sildmūra vertikālajiem kanāliem, bet jau no pirmā vertikālā kanāla ieplūst augšējā horizontālā kanāla beigu daļā un tālāk skurstenī.



Augstāk minētā dūmu kanālu sistēma. Skats no Lielvēveru saimes istabas. Ar dzelteno līniju attēlots vasaras apkures variants, ar sarkano – ziemas. Foto M. Varbūts, shēmu sagatavoja E. Žīgurs

Otrs dūmu kanāls no plīts apakšējās daļas virzās pa kreisi un apsilda sildmūri saimes istabā (II (III)), kas izvietots gar sienu virtuves virzienā. Šis sildmūris tika uzmūrēts pilnīgi no jauna, jo tā vietā atradās padomju laikā (ap 20. gs. 70-tiem gadiem) uzmūrēts sēdmūris, kurš bija apkurināms nevis no plīts, bet saimes istabas ieejas puses. Sēdmūris vairs nebija ekspluatējams, to demontējot atklājās, ka tas daļēji veidots uz kādas vecākas apkures ierīces (sildmūra) pamatiem. Jāatzīmē, ka padomju laikā

uzmūrētais sēdmūris bija platāks par iepriekš esošo sildmūri un tā pamati bija daļēji likti uz saimes istabas grīdas dēļu galiem.



Plīts un no tās pa kreisās puses dūmu kanālu apkurināmais sildmūris Lielvēveru mājas plānā (BDM FZM 208-1)



20. gs. otrā pusē uzmūrētais mūrītis Lielvēveru saimes istabā. Mūrīša priekšā redzami iepriekšējā sildmūra pamatne. M. Varbūta foto

M. Varbūta no jauna uzmūrētais sildmūris tika veidots vadoties no augstāk minētā demontētā sēdmūra vietā atklātajām iepriekšējās apkures sistēmas paliekām, kā arī plīts pārmūrēšanas laikā konstatētajām liecībām un citās Vēveru ēkās esošām analogijām.

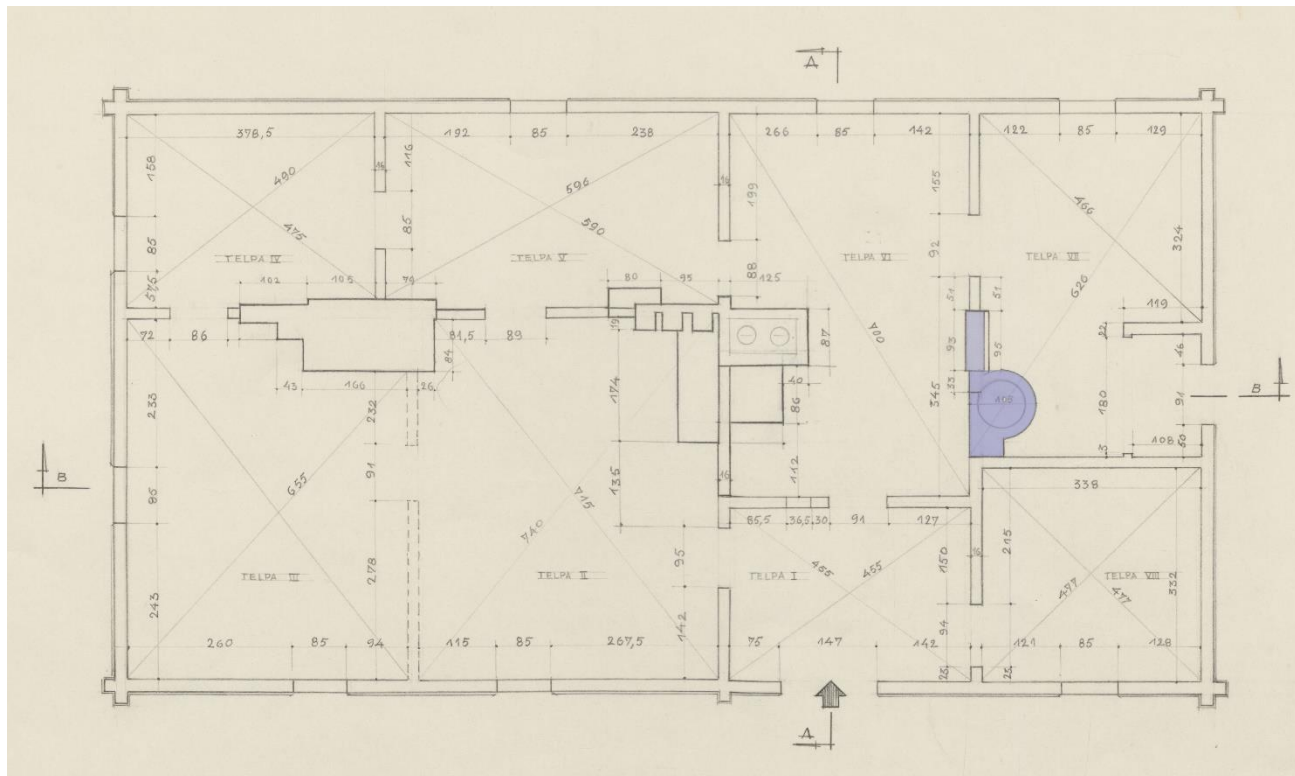
Uzmūrētā sildmūra izmēri 245 x 40 x 170 cm. Ja ar aizvāriem (šīberiem) aizvērti iepriekš minētā sildmūra kanāli (labās pusese dūmkanāli, skatoties no plīts puses), tad dūmu virzība notiek pa kreisās puses kanālu uz sildmūri saimes istabā (pie virtuves sienas). Dūmi virzās pa apakšējo horizontālo kanālu līdz galam, tad augšup pa vertikālo dūmu kanālu (gar sildmūrī izveidotās nišas labo sānu), tālāk horizontāli gar nišas augšējo daļu un tālāk lejup pa nākamo vertikālo dūmu kanālu gar nišas kreiso pusi. Pēc tam dūmi sēdmūra augstumā ieplūst nākamajā, trešajā vertikālajā dūmu kanālā, pa to dodās augšup un no tā augšdaļā tiek ievadīti blakus esošajā skurstenī. Sildmūrī izveidotās nišas izmēri 33 x 33 x 82 cm.



No jauna uzmūrētais sildmūris Lielvēveru saimes istabā ar dūmu kanālu shēmu. Foto M. Varbūts, shēmu sagatavoja E. Žīgurs

Apkurināmais lielais katls un sildmūris

Lielvēveru mājas melnajā virtuvē (VII) iemūrēts apkurināms liels ūdens katls, kas paredzēts gan ūdens sildīšanai, gan lopu ēdiena gatavošanai.

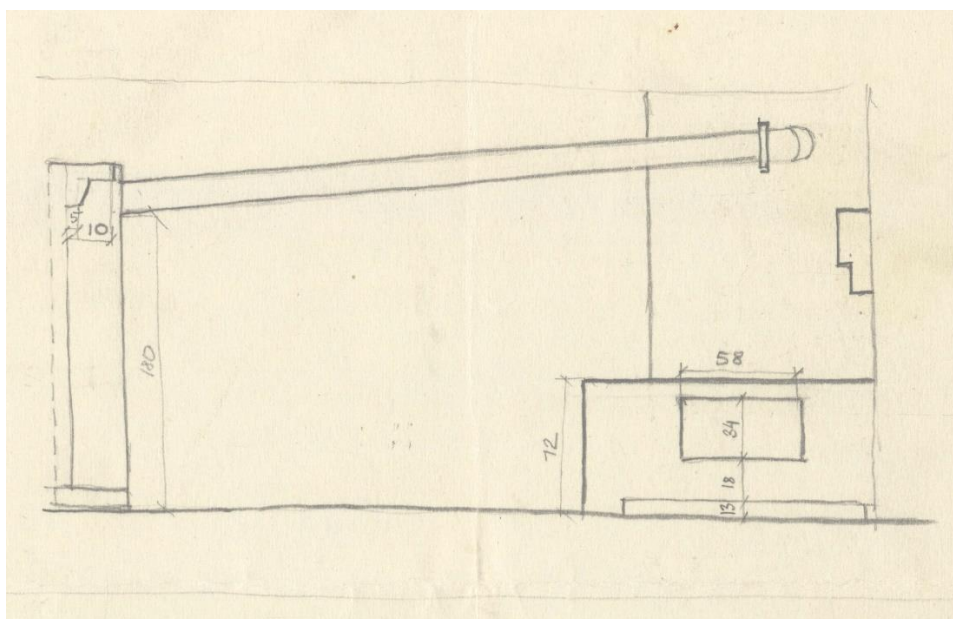


Apkurināmais katls un ar to saistītais sildmūris Lielvēveru mājas plānā (BDM FZM 208-1)

Katla diametrs 94 cm, dziļums 65 cm, savukārt apkures ierīces ap katlu izmēri 135 x 109 x 93 cm. Katla apkures ierīces sānā uz virtuves durvju pusi kurtuve bez durtiņām, kas atrodas 12 cm no grīdas līmeņa. Kurtuves izmēri 33 x 33 x 75 cm. Pa kreisi no kurtuves puses uz augšu, 41 cm no grīdas atrodas lūciņa apkures ierīces dūmu kanālu tīrīšanai. Apkures ierīces augšdaļa papildus pret izdrupšanu tiek drošināta ar 5 cm platu metāla stīpu. Katls tika apsildīts izmantojot riņķa dūmeju. Kurinot katlu, dūmi no kurtuves gala virzījās pa kanālu pretēji pulkstens virzienam apkārt katlam (kanāla virzību iezīmē tīrāmā lūciņa un šīberis), tad ieplūda labās puses (skatoties no virtuves puses) vertikālā dūmu kanāla apakšējā daļā, pa to virzījās uz augšu un pa metāla cauruli (kura vairs nav saglabājusies) griestu līmenī ieplūda skurstenī. Apkurināmā katla dūmu kanāls tika noslēgts ar Maļcova rūpnīcā izgatavotu aizvaru, kas iestrādāts katla apkures ierīcē pa labi no kurtuves.



Apkurināmais katls Lielvēveru melnajā virtuvē. M. Varbūta foto (2023)



Ar apkurināmo katlu saistīto dūmu kanālu pieslēgums skurstenim Lielvēveru virtuvē 20. gs. 70- tos gados (BDM FZM 46)

Pa kreisi (skatoties no virtuves puses), līdztekus minētajam vertikālajam dūmu kanālam tika atjaunoti vēl divi vertikāli kanāli, kuri saistīti ar kādu demontētu, nelielu apkures ierīci (iespējams, nelielu vienriņķa plīti vai mūrīti) melnajā virtuvē. Kopējie sildmūra izmēri 127 x 200 cm. Starp sildmūra vertikālajiem dūmu kanāliem atstātas atstarpes, kas veido nelielas nišas (redzamas no virtuves). Pirmā niša no kreisās puses sākas 12 cm no zemes, tās izmēri 156 x 12 x 26 cm. Otrā niša sākas 45 cm no zemes, tās izmēri 135 x 14 x 27 cm.



Atjaunotais sildmūris Lielvēveru virtuvē. M. Varbūta foto

Atziņas par ēkas būvvēsturi veicot apkures ierīču, kas saistītas ar virtuves telpu, restaurāciju

Ar virtuvi saistīto apkures ierīču atjaunošanas gaitā tika konstatēts:

- Ēkas skurstenis veidots nevis ar pamatnīcu (kāju) grīdas līmenī, bet uzbūvēts uz skursteņa lielumam atbilstošu dūmu kanālu mūra, kas veido skursteņa pamatu. Tā izmēri 88 x 88 x 85 cm. Līdz ar to zem skursteņa pamatnīcas ("kājas"), pastāvēt senākām (19. gs.) apkures ierīcēm, cirkulēja dūmi, kas no apakšas tieši neieplūda skurstenī, jo skursteņa daļa no zem tā esošā dūmu kanālu mūra atdalīta ar starppārsegumu. Skursteņa "kājas" tīrīšanai izveidotas 2 lūkas virtuves durvju un loga pusēs.



Lielvēveru mājas skurstenis, kas uzmūrēts uz zem tā esošā dūmu kanālu mūra. Attēla labajā pusē redzama apakšējā dūmu kanālu eja, kas nav tieši saistīta ar skursteni. Skursteņa "kājas" tīrāmā lūciņa redzama augstāk. Ar zilu iepunktētu joslu, kur beidzās dūmu kanālu mūris un sākas skurstens (iekšpusē atdalīti ar ķieģeļu pārsegumu). M. Varbūta foto

- Sienas no skursteņa uz priekšnamu un saimes istabu veidotas ugunsdrošas, no dolomīta, ķieģeļiem un vietām laukakmeņiem. Starp skursteni un priekšnama sienu sākotnēji atradies lielais apkurināmais katls. To kurinot tika apsildīts sildmūris (sēdmūris) saimes istabā, kas atradās tagadējā vietā līdztekus saimes istabas un virtuves sienai. Domājams, ka apkurinot katlu, kā dūmu kanāli bija izmantoti arī tie, kas atradās zem skursteņa. Var pieņemt, ka apkurināmais katls šajā vietā demontēts 20. gs. sākumā un pārcelts uz augstāk aprakstīto vietu mājas aukstajā galā, tagad melnajā virtuvē.



Sākotnējā apkurināmā katla vieta Lielvēveru virtuvē. Ar bultām norādītas vēlāk aizmūrētās dūmu kanālu vietas. Vidējā bulta norāda uz augstāk minētās apkures sistēmas konstrukcijas paliekām. M.

Varbūta foto

- Pēc visa spriežot, var izvirzīt pieņēmumu, ka plīts un tai galā esošās starpsienas ar saimes istabu un saimnieku istabu (II (III), V) vietā 19. gs. beigās atradās kāda cita apkures ierīce – sildmūru komplekss vai arī maizes krāsns. Ņemot vērā mūrētās sienas fragmentu starp virtuvi un saimnieku istabu (V), kur tagad atrodas durvis, starp šīm telpām, kā arī saimnieku istabā pie durvīm uz virtuvi stīķēto grīdas dēļu galu fragmentus var secināt, ka durvis šeit ierīkotas pārbūves rezultātā un to vietā bijusi kāda apkures ierīces daļa, visticamāk sildmūris. Savukārt ieeja saimnieku istabā bijusi tikai no saimes istabas.



Skats no saimnieku istabas (V) virtuves virzienā. Uz kādreizējo apkures sistēmu (sildmūri) durvju vietā norāda vēlāk veiktā grīdas dēļu pagarinājuma līnija un mūrētās sienas posms blakus durvīm.

M. Varbūta foto

- Kā jau minēts, apkurināmais lielais katls tagadējā vietā (melnajā virtuvē) iemūrēts vēlāk, iespējams 20. gs. sākumā. Blakus tam, starp to un durvīm uz virtuvi ir bijusi vēl kāda neliela apkures ierīce, kas apsildīja vertikālos dūmu kanālus, kuri atjaunoti virtuvē. Šī apkures ierīce varētu būt gan neliels mūrītis, gan neliela vienriņķu plītiņa. Pastāv arī iespēja, ka tā bija savienota ar apkurināmo katlu.



Iespējamās apkures ierīces kontūras blakus apkurināmajam katlam. M. Varbūta foto, sagatavoja E.

Žīgurs